

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ЗАКЛАД «ЛУГАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА»

Навчально-науковий інститут соціальних та гуманітарних наук
Кафедра історії та археології

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Голова приймальної комісії

Олександр НАБОКА

«23» квітня 2024 року

ПРОГРАМА

Вступного випробування для вступу на навчання за третім (освітньо-
науковим) рівнем вищої освіти (PhD) зі спеціальності
032 Історія та археологія

Полтава – 2024

Укладачі:

Набока Олександр Вікторович – доктор історичних наук, професор, завідувач кафедри історії та археології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»:

Михальський Ігор Сергійович – доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»;

Воронін Віктор Миколайович – доктор історичних наук, професор кафедри історії та археології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Згідно з Положенням про підготовку здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженим постановою Кабінету Міністрів України № 261 від 23 березня 2016 р., вступ до аспірантури (третій рівень вищої освіти) здійснюється на конкурсній основі і вступні фахові іспити є їх складовою частиною.

Іспит зі спеціальності 032 «Історія та археологія» проводиться з метою встановлення глибини професійних знань, рівня наукової та загальної підготовки вступника та його підготовленості до майбутньої самостійної науково-дослідної діяльності у сфері історичних наук.

Програма вступного іспиту зі спеціальності враховує найсучасніші досягнення історичної науки та тематику наукових досліджень кафедри історії та археології Державного закладу «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка».

ВСЕСВІТНЯ ТА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Всесвітня історія, її періодизація та основні закономірності.

Предмет та об'єкт всесвітньої історії, її головні закономірності, основні поняття та проблеми. Поняття цивілізації та її типи. Періодизація всесвітньої історії в сучасній історичній науці і методологічні засади вивчення її основних етапів, метод історії. Концепції та теорії історичного процесу у світовій науковій думці.

Джерела і література із всесвітньої історії, їх класифікація за основними етапами розвитку. Сучасний стан та проблеми вітчизняної та зарубіжної історіографії всесвітньої історії.

ІСТОРІЯ ПЕРВІСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Історія первісного суспільства як наука.

Первісне суспільство як суспільно-економічна формація. Періодизація первісного суспільства. Синполітейні та аполітейні первісні суспільства. Джерела вивчення історії первісного суспільства. Історіографія історії первісного суспільства. Проблеми взаємовідносин суспільства та природи.

Поняття антропосфера. Криза палеолітичного мисливського господарства. Перехід до відтворювальних форм господарства. Неолітична революція. Різні центри виникнення цивілізації. Співвідношення суспільно-економічної формації та цивілізації. Первісне стадо. Перехід від біологічних до соціальних форм розвитку матерії. Основні концепції походження людства. Концепція двох стрибків в антропосоціогенезі. Рушійні сили процесу антропосоціогенезу (антропогенез, виробництво, суспільство). Формування виробничого колективу. Приборкання зоологічного індивідуалізму. Шлюбні відносини в суспільстві, що формується. Екзогамія та ендогамія.

Раннє первісне суспільство. Дуально-родова та фратріально-племінна організація.

Структура первісного суспільства. Співвідношення роду та господарської громади. Реконструкція соціальної структури населення на підставі джерел палеолітичних поселень. Розвиток сімейно-шлюбних відносин ранньої родової громади. Співвідношення патріархального та матріархального роду.

Світогляд раннього первісного суспільства.

Первісне мистецтво. Практичні знання. Гносеологічні та соціальні корені релігії. Глибини суспільної пам'яті. Синкретизм епох в мисленні конкретної сучасної людини.

Розвинуте первісне суспільство. Розвиток суспільства та господарства в голоцені.

Розвиток відтворювальних форм господарства та інтенсивного рибальства. Господарсько-культурні типи та історико-етнографічні спільності. Діалектична взаємодія господарсько-культурних типів та історико-етнографічних спільнот. Генетичні та синхронні господарсько-культурні типи, їхнє співвідношення. Перший суспільний поділ праці. Від мотикового до ораного землеробства. Центри агрокультури та тваринництва. Другий суспільний поділ праці. Забезпечуючий та надлишковий продукт. Зміна об'єкту власності залежно від форми господарювання.

Світогляд розвинутого первісного суспільства.

Перехід до світогляду відтворювального господарства. Духи рослин та тварин. Антропоморфні та зооморфні боги. Концепції ієрархічної побудови Всесвіту та світоустрію. Дуалістичні міфи. Курганні поховання як відбиток первісного світогляду.

Розклад первісно-суспільного ладу.

Історична доля первісного суспільства. Військова демократія. Суспільська громада. Чоловічі та жіночі союзи. Поява соціальних верств. Етнічні процеси в первісності. Поняття етносу, ознаки етносу. Історичні форми етнічних угруповань. Мовна класифікація народів світу. Принципи реконструкції первісних етносів, індоєвропейська проблема, походження сучасних народів.

Українські землі у первісну епоху

Археологія України – головні наукові досягнення у вивченні археологічної історії країни. Первісні стоянки на території України. Українські землі у період неоліту та енеоліту. Трипільська культура та її історичне значення. Доба бронзи на території України.

ІСТОРІЯ СТАРОДАВНЬОГО СВІТУ

Стародавній Схід.

Основні види джерел, хронологія Стародавнього Сходу. Релігії та релігійне життя на Стародавньому Сході.

Стародавній Єгипет.

Походження та автохтонність єгипетської цивілізації. Об'єднання Єгипту. Давньоєгипетська держава в період Стародавнього, Середнього, Нового та Пізнього царств. Розквіт єгипетської держави за Рамзеса II. Завоювання Єгипту персами. Культура Стародавнього Єгипту.

Стародавня Месопотамія.

Заселення Месопотамії. Шумерські міста-держави. Утворення централізованої держави в Месопотамії. Піднесення Вавилону в II тис. до н.е. Законодавство Хаммурапі. Велика Ассирійська воєнна держава I тис. до н.е.

Утворення Нововавилонської держави та її розквіт. Культура народів стародавньої Месопотамії.

Мала Азія та Закавказзя в стародавню добу.

Політичні об'єднання в регіоні (Хеттська держава, Троянське, Фригійське, Лідійське, Ванське (Урарту) царства та держави Закавказзя), характер їх культур.

Східне Середземномор'я та Аравія в давнину.

Сирія, Фінікія, Палестина в II-I тис. до н.е. Ізраїльсько-іудейське царство та його розквіт. Карфаген у IX-III ст. до н.е. Культура Стародавньої Аравії.

Іран та Середня Азія в стародавні часи.

Виникнення держав в регіоні (Еламське, Мідійське царства. Персидська держава). Греко-перські війни IV ст. до н.е. Держава Ахеменидів в Середній Азії. Кушанська держава і Парфянське царство. Характер культур народів регіону.

Південна Азія в давнину.

Індійська цивілізація. Утворення загально-індійської держави. Розповсюдження буддизму та індуїзму. Культура стародавньої Індії.

Країни Східної та Південно-Східної Азії.

Давньокитайська цивілізація. Стародавній Китай у VII-II ст. до н.е. Конфуціанство. Реформи Шан Яна. Імперія Цинь. Утворення імперії Хань. Виникнення Пізньої династії Хань та падіння імперії. Культура стародавнього Китаю.

Стародавня Греція.

Періодизація давньогрецької історії. Основні типи джерел з історії Стародавньої Греції. Критська цивілізація. Ахейська Греція в II тис. до н.е. Троянська війна та її вплив на подальший розвиток Греції. Мікенська цивілізація. Формування, розквіт і криза грецьких полісів. Греко-перські війни. Афінська рабовласницька демократія в період розквіту у V-IV ст. до н.е. Пелопоннеська війна. Грецька колонізація. Піднесення Македонії та встановлення македонської гегемонії в Греції. Культура Греції класичного періоду. Держава Олександра Македонського. Греція та Близький Схід в добу еллінізму. Елліністична культура.

Стародавній Рим.

Періодизація давньоримської історії. Суспільство і держава в Італії у VI-III ст. до н.е. Класово-становий склад римського суспільства в сер. V ст. до н.е. Завоювання Римом Апеннінського півострова. Боротьба Риму з Карфагеном. Утворення Римської середземноморської імперії у III-I ст. до н.е. Війни з Македонією та їх наслідки. Реформи братів Гракхів. Загострення соціальних протиріч в римському суспільстві у I ст. до н.е. Падіння Римської Республіки. Римська культура III-I ст. до н.е.

Рання Римська імперія. Принципат Августа. Зміцнення системи принципату в I ст. до н.е. «Золота доба» Римської імперії у II ст. н.е. Соціально-економічні відносини в Римській імперії в I-III ст. Римська культура доби принципату. Виникнення та становлення християнства. Римське суспільство і держава в епоху Пізньої імперії в IV ст. Розпад Римської імперії на Західну і Східну. Падіння Західної Римської імперії.

Українські землі у стародавню епоху.

Кіммерійці, скіфи, сармати. Античні міста-держави у північному Причорномор'ї. Опис скіфського суспільства у книзі «Історія» Геродота. Велике переселення народів на території України.

ІСТОРІЯ СЕРЕДНІХ ВІКІВ

Джерела з історії середніх віків.

Поняття «середні віки». Сутність феодалізму, його головні риси і проблеми генези в історіографії. «Велике переселення народів» і його значення в історії Європи.

Європа в раннє середньовіччя.

Суспільний лад стародавніх германців. Вторгнення германців у Західну Римську імперію і утворення «варварських королівств». Становлення феодального ладу: суть генезису феодалізму в Західній Європі. Суспільний лад франків. Імперія Карла Великого. Візантійська община VIII ст. за даними «Землеробського закону». Зовнішні зносини та культура Візантії VI-X ст. Стародавні слов'яни: розселення, господарська діяльність, суспільний лад, культури. Колонізація слов'янами Балканського півострова. Утворення ранніх держав. Прийняття та розповсюдження християнства і його роль в житті слов'янських народів.

Західна Європа в IX-XI ст.

Станова організація феодального суспільства. Політичний устрій і форми ранньосередньовічної держави. Французьке королівство. Політична роздробленість Італії і розвиток міст. Особливості процесу феодалізації в Німеччині. Італійська політика німецьких королів і утворення «Священної Римської імперії». «Епоха вікінгів» у Північній Європі. Англосаксонські королівства в Британії та особливості процесу феодалізації. Мусульманська Іспанія, виникнення християнських держав і початок Реконкісти.

Європа в епоху класичного середньовіччя (XI-XV ст.).

Спільні риси й особливості феодальної роздробленості. Виникнення і розвиток західноєвропейського середньовічного «міста». Середньовічне місто та його боротьба за незалежність. Магдебурзьке право. Середньовічний цех. Хрестові походи, їх причини характер і наслідки. Християнізація Європи, релігійні рухи, наслідки конфронтації між східною та західною церквами. Православ'я і католицизм.

Країни і народи Західної Європи в XI-XV ст.

Франція. Реформи Людовика IX. Столітня війна. Жакерія. Завершення політичного об'єднання Франції при Людовику XI.

Англія. Завершення процесу феодалізації та централізації за Генріха I.

«Велика хартія вільностей». Виникнення та характер станової монархії. Селянські повстання. Німеччина. Міста і центральна влада. Територіальні князівства і союзи міст (Ганза). «Золота булла» Карла IV і закріплення територіальної роздробленості Німеччини. Італія. Міські комуни та їх перетворення на міста-держави. Папська область. Римська республіка. Сицилійське королівство. Повстання у Флоренції та Римі. Встановлення тиранії в містах Італії. Формування середньовічної культури. Винахід книгодрукування та його значення у формуванні історичної свідомості, у європейській суспільній думці. Міжнародне значення раннього Відродження і гуманізму в Італії XIV-XV ст.

Країни Азії і Африки в середні віки.

Китай: селянська війна IX ст. Утворення держави Сун. Розвиток освіти і науки. Монгольське ярмо та його повалення. Мінська імперія. Монголія: Утворення єдиної монгольської держави. Завойовницькі походи Чингісхана. Монгольська імперія Юань та її падіння. Корея: Утворення держави Корьо. Встановлення монгольського іґа. Повстання під проводом Лі Сонте.

Централізована держава за правителів династії Лі. Японія: Особливості розвитку феодалізму. Самурайство. Культура. В'єтнам: реформи XI ст. і оформлення централізованої держави. Війни з Китаєм. Правління династії Чан і реформи. Законодавство при правлінні династії пізніх Ле. Індія: Делійський султанат і його перетворення на загальноіндійську державу. Становлення та розпад імперії Мухаммада Туглака. Вторгнення Тимура та його наслідки. Арабські держави Азії та Африки в IX-XV ст.

Українські землі в епоху середньовіччя

Формування Київської Русі. «Золота доба» Київської Русі у період правління князів Володимира Великого та Ярослава Мудрого. Політична роздробленість Київської Русі у другій половині XI – першій третині XIII ст. Галицько-Волинське князівство. Українські землі під владою Золотої Орди. Українські землі під владою Великого князівства Литовського. Кревська унія 1385 р. та її значення для історичного розвитку українських земель.

НОВА ІСТОРІЯ КРАЇН ЗАХІДНОЇ ЄВРОПИ ТА АМЕРИКИ

Історія раннього Нового часу (XVI – перша половина XVII ст.)

Гуманізм і його відбиття у свідомості та культурі народів Європи. Реформація і контрреформація. Селянські рухи, зміни у аграрних відносинах. Виникнення і характерні риси ранніх капіталістичних відносин, промислово-технічний і аграрний переворот, зміни соціальної структури феодального суспільства процесі генезису капіталізму, великі географічні відкриття і початок колоніальних експансій, абсолютна монархія, Реформація і Контрреформація, селянські виступи, повстання і війни. Основні напрямки та національні особливості в розвитку культури Західної Європи в XVI – перш. половині XVII ст. Соціальна-політична криза в Європі середини XVII ст.

Епоха абсолютизму. Просвітницький абсолютизм як форма організації європейського традиційного суспільства. Європа та Америка у період буржуазно-демократичних та національно-визвольних революцій.

Велика Британія

Англійська буржуазна революція XVII ст. Аграрний розвиток Англії у XVII ст. Сутність, історичне значення, етапи розвитку промислової революції в Англії. Англійське просвітництво кінця XVII-XVIII ст. Демократичний рух в Англії в кінці XVIII – перш. чверті XIX ст. Колоніальна політика Англії. Британський імперіалізм та його особливості.

Франція.

Французький абсолютизм у другій половині XVII – на початку XVIII ст. Соціально-політичні ідеї й течії французьких просвітителів XVIII ст. Французька буржуазна революція кінця XVIII ст. Перша імперія у Франції і війни Наполеона I. Реставрація Бурбонів. Липнева революція 1830 р. Франція в період Липневої монархії. Соціально-економічний розвиток і соціальні рухи у Франції в першій пол. XIX ст. Революція 1848-1849 рр. у Франції. Друга імперія. Паризька комуна 1871 р. Третя республіка у Франції. Культурний розвиток і зовнішня політика Франції наприкінці XIX – початку XX ст.

Німеччина.

Німеччина після 30-літньої війни. Піднесення Пруссії, особливості пруського абсолютизму у XVII-XVIII ст. «Просвітницький абсолютизм» Фрідріха II. Німецьке Просвітництво XVIII ст. Буржуазні перетворення у Німеччині. Революція 1848-1849 рр. в Німеччині. Німецька імперія. Німеччина в системі світових імперіалістичних протиріч.

Італія.

Італійський національно-патріотичний рух від кінця XVIII ст. до революції 1848-1849 рр. Об'єднання Італії. Італія наприкінці XIX – початку XX ст.

Іспанія.

Війна за іспанську спадщину (1701-1714 рр.) та її наслідки. Війна за незалежність та буржуазні революції у XIX ст.

США.

Розвиток американської буржуазної ідеології в XVII-XVIII ст. Американська буржуазна революція. Утворення США. Виникнення двопартійної системи в США і її еволюції в першій половині XIX ст. Громадянська війна (1861-1865 рр.) і Реконструкція в США. Еволюція двопартійної системи в США наприкінці XIX – початку XX ст. Зовнішня політика США наприкінці XIX – початку XX ст.

Країни Азії та Африки у Новий час.

Країни Азії та Африки на початок нового часу. Експансія європейських країн. Основні етапи та форми колоніальної експлуатації народів Сходу. Зародження національно-визвольного руху і специфіка розвитку капіталізму у країнах Сходу. Китай. Війна китайського народу проти блоку маньчжурських і китайських феодалів. Циньська імперія. Англо-китайська війна. Тайпінське повстання. Японсько-китайська війна 1894-1895 рр. Розвиток буржуазно-революційного руху. Сінхайська революція. Японія. Токугавський Сьогунат. Селянський рух і його форми. Революція 1867-1868 рр. в Японії і буржуазні перетворення. Особливості розвитку капіталізму в Японії. Індія. Криза режиму Великих Моголів. Встановлення панування європейців на морських шляхах Індії. Особливості розвитку капіталістичних відносин в Індії. Індійський національно-визвольний рух. Індійський

національний конгрес. Зародження халіфатського руху в Індії. Іран. Завоювання Ірану афганцями. Вторгнення турок до Ірану. Внутрішня і зовнішня політика Надір-шаха. Народні повстання і розпад держави Надір-шаха. Утвердження в Ірані династії Каджарів. Англо-французька боротьба за Іран. Бабідські повстання в Ірані. Англо-іранська війна 1856 р. Іранська революція 1905-1911 рр. Османська імперія. Загарбницькі війни Туреччини у другій половині XVII ст. Міжнародне становище Османської імперії у першій половині XVIII ст. Криза османської феодальної держави та її поразка у війнах з Росією. Реформи Селіма III. Російсько-турецька війна 1806-1812 рр. і Бухарестський мир. Зміцнення султанської влади при Махмуді II. Російсько-турецький договір 1833 р. Англо-турецька і франко-турецька конвенції 1838 р. Ввезення іноземного капіталу в Туреччину. Конституція 1876 р. Терористичний режим Абдул-Хаміда II. Младотурецька революція. Італо-турецькі й балканські війни. Арабські країни. Соціально-економічний лад арабських країн. Мамлюки в Єгипті. Хусейнітський Туніс. Правління деїв в Алжирі. Лівія при Карманлі. Хасанідський Ірак. Ваххабіти в Аравії. Французька експедиція в Єгипет. Реформи Мухаммеда Алі. «Єгипетська криза» 1839-1841 рр. і її наслідки. Будівництво Суецького каналу. Відновлення турецького управління у Сирії, Лівані, Ірані і Лівії. «Арабське відродження». Колоніальна експансія Франції у Північній Африці. Конституційний рух в Єгипті 1879-1881 рр. Захоплення Єгипту Британією. Перетворення Тунісу у напівколонію. Алжир під владою Франції. Перетворення Марокко у напівколонію.

Перша світова війна (1914-1918 рр.)

Основні події на фронтах Першої світової війни. Розпад трьох світових імперій. Утворення національних держав у Центральній та Південно-Східній Європі. Паризька мирна конференція. Версальсько-Вашингтонська система і післявоєнний устрій Європи.

Українські землі у Новий час.

Українські землі під владою Річі Посполитої. Українська національна революція середини XVII ст. і становлення козацької державності. Україна напередодні Визвольної війни, основні етапи визвольної боротьби. Українсько-російські зв'язки в роки війни. Переяславська Рада 1654 року. Березневі статті та їх оцінка в історичній літературі. Програма Б. Хмельницького щодо побудови Козацької держави на основі ідеї української соборності. Зміни в структурі землеволодіння. Розширення прав і привілеїв міщанства та купецтва. Осінньо-зимова кампанія 1654-1657 років та її трагічні наслідки для козацької України. Подальші процеси у формуванні української державності після смерті Б. Хмельницького. Демократичні республіканські традиції української козацької держави, її роль у становленні української нації. Період "Руїни". Поразка української національної революції XVII ст., її особливості та історичне значення. Українська національна революція в контексті європейського революційного руху XVI-XVII ст.

Наступ царизму на козацьку державність у другій половині XVII – XVIII Ст. Втрата Україною своєї незалежності. Особливості територіально-політичного устрою та соціально-економічного розвитку Гетьманщини. Наступ на політичну автономію України. Правління гетьмана І. Мазепи. Участь України у Північній війні 1700-1721 років. Гетьман в екзилі П. Орлик та його Конституція. Посилення колоніальної політики Російської імперії щодо України. Ліквідація Запорізької Січі та подальша доля козацтва. Остаточна інкорпорація України в державну структуру Російської імперії.

Правобережні та західноукраїнські землі під владою Польщі в другій половині XVII - XVIII ст. Спустошення Наддніпрянського Правобережжя. Бахчисарайський мир 1681 року. Умови економічного розвитку. Відновлення козацтва. Політична ситуація на Правобережжі після Карловицького миру 1699 року. Правобережні українські землі в роки Північної війни. Вступ на Правобережжя гетьмана І. Мазепи і фактичне об'єднання його з Лівобережжям. Відновлення польсько-шляхетської влади в 1714 році.

Організація слобід. Розвиток фільваркової системи господарювання. Відновлення панщини. Наростання національно-визвольної та антикріпосницької боротьби в Україні. Три поділи Польщі та їх вплив на долю українських земель.

Українські землі у складі Російської та Австрійської імперії (кінець XVIII – I половина XIX ст.). Адміністративно-територіальний устрій та регіональний поділ українських земель у складі іноземних держав. Розвиток товарних відносин і криза феодальної системи господарства. Стан сільського господарства. Початок промислового перевороту в Україні. Загострення соціальних суперечностей. Антикріпосницька боротьба народних мас. У. Кармелюк. "Київська козаччина". Суспільно-політичний рух у Наддніпрянській Україні. Поширення західноєвропейських революційних ідей. Декабристський рух в Україні.

Україна у другій половині XIX Ст. Особливості економічного розвитку українських земель напередодні селянської реформи 1861 року в Росії. Законодавче скасування кріпосницького права. Особливості селянської реформи в різних регіонах України. Наслідки реформи. Реформи адміністративно-політичного управління: судова, земська, міського самоврядування, військова, шкільна, фінансова, цензурна та їх проведення в Україні. Розвиток українських земель у пореформену добу. Революційно-демократичний рух в Україні.

Українське національне відродження. Початок українського національного відродження. Кирило-Мефодіївське товариство. Західноукраїнські землі під владою Австрійської монархії. "Руська трійця". Альманах "Русалка Дністрова". Український національний рух у Західній Україні під час революції 1848–1849 рр. в Австро-Угорщині. Головна Руська Рада. Особливості суспільно-політичного руху у другій половині XIX ст.

Український культурно-національний рух. Хлопомани. Народники. Діяльність громад. Національне життя в Галичині. Москвофіли. Народовці. Становлення української нації. Народницький рух.

Україна на початку ХХ ст. (1900 р. – 1914 р.). Утворення політичних партій та їх роль у демократичній революції. Розвиток капіталізму в промисловості та сільському господарстві, його особливості. Суспільно-політичний та національний рух в Україні на початку ХХ ст. Утворення українських національних партій. Революція 1905-1907 рр. в Україні. Стратегія і тактика різних політичних сил. Українське питання в Державній думі. Українська думська громада у I та II Державних думах. Національне та аграрне питання в програмах і практиці політичних рухів і партій. Зростання національно-визвольного руху. "Просвіта" в українському русі. Столипінська реформа та її проведення в Україні. Економічні й політичні наслідки реформи. Перша світова війна. Україна в планах іноземних держав. Ставлення до війни різних класів і партій, Утворення "Спілки визволення України". Головна Українська Рада. Українські січові стрільці.

НОВІТНЯ ІСТОРІЯ

Велика Британія.

Економічне й політичне становище Великої Британії після Першої світової війни. Піднесення робітничого руху. Лейбористська партія в соціально-політичній системі Великобританії в період між двома світовими війнами. Політика Першого і Другого лейбористських кабінетів. Початок кризи Британської імперії. Колоніальна та зовнішня політика Великобританії напередодні Другої світової війни. Великобританія у Другій світовій війні. У. Черчилл. Боротьба течій в лейбористській партії і політика її урядів після війни. Ліквідація Британської колоніальної імперії в 1940-60-ті рр. Великобританія і «Спільний ринок». Ольстерська проблема. Уряд М. Тетчер і «неоконсерватизм» та причини успіхів консерваторів. Політика «трьох китів» уряду Дж. Мейджора. Зовнішня політика Великобританії у 70-90-ті роки. Велика Британія у перше десятиріччя ХХІ ст.

Франція.

Економічне й політичне становище Франції після Першої світової війни. Політика уряду Ж. Клемансо. Англо-французькі суперечності. Створення «лівого блоку», його перемога на виборах та політика. Франція під час світової економічної кризи кінця 20-х – початку 30-х років. Зовнішня політика Франції між двома світовими війнами. Франція у Другій світовій війні. Відродження Франції в період Тимчасового режиму (1944-1947 рр.). Шарль де Голль. Четверта Республіка. Загострення політичної боротьби. Колоніальна політика Франції у 1947-1958 рр. П'ята Республіка. Президентство Ж. Помпіду і В.Ж. д'Естена. Правління соціалістів у 1981-1995 рр. Франсуа Міттеран. Внутрішня й зовнішня політика Жака Ширака. Парламентські вибори 1997 р. і перемога лівих сил. Розвиток Франції на початку XXI ст.

Німеччина.

Листопадова революція в Німеччині (1918-1919 рр.). Веймарська республіка. Німеччина в роки світової економічної кризи 1929-1933 рр. Фашистська диктатура в Німеччині (1933-1939 рр.). Розв'язання Другої світової війни фашистською Німеччиною, її агресії, воєнні поразки та капітуляція. Політика окупаційної влади антигітлерівської коаліції в 1945-1949 рр. «Берлінська криза» 1948-1949 рр. Розкол Німеччини. Створення ФРН та НДР. ФРН в 1949-1990 рр. Боннська Конституція. Вступ ФРН в НАТО. «Німецьке економічне диво» (1949-1960 рр.). Внутрішня і зовнішня політика ФРН. Прихід до влади християнсько-ліберальної коаліції. Соціально-економічний розвиток ФРН у 1980-х роках. Німецьке питання в умовах «розрядки» в Європі. НДР у 1949-1990 рр. Основи політичної і соціально-економічної системи НДР. Участь країни в РЕВ, ОВД, прийняття НДР в ООН. Берлінська криза 1961 р. Внутрішня й зовнішня політика НДР у 1970-80-х роках. Революція 1989 р. та крах НДР. Об'єднання Німеччини. Проблеми трансформування соціально- економічної та політичної структури

східних федеральних земель (90-ті роки). Сучасне політичне життя та зовнішня політика ФРН. Місце та роль Німеччини у новій Європі.

Італія.

Наслідки Першої світової для Італії. Зародження фашистського руху та прихід до влади в Італії фашизму. Встановлення тоталітарної фашистської диктатури в Італії. Економічна криза 1929-1933 рр. в Італії. Мілітаризація економіки, політика «автаркції» та фашистська «корпоративна система». Агресивна зовнішня політика Італії напередодні Другої світової війни. Політика англо-американських окупаційних властей в Італії. Проголошення республіки. Аграрні відносини в післявоєнній Італії. Італійське «економічне чудо» та його наслідки (50-60-ті роки). Італія та «Спільний ринок». Зростання політичної боротьби та нестабільності в Італії у 70-80-ті роки. Проблеми сучасної Італії та її зовнішньополітичний курс.

Іспанія.

Іспанська монархія після Першої світової війни. Встановлення диктатури Прімо де Рівера. Економічна та політична криза кінця 20-х початку 30-х років: ліквідація монархії. Основні етапи та характер революції 1931-1939 рр. в Іспанії. Франкістська Іспанія (1939-1975 рр.). Внутрішня та зовнішня політика післяфранкістської Іспанії. Вступ Іспанії до НАТО і ЄЕС. Сучасне політичне життя, національне питання в Іспанії та її міжнародне становище.

СРСР та країни Східної Європи в новітній час.

Лютнева революція в Росії у 1917 р. Встановлення в Росії більшовицької диктатури та початок Громадянської війни. Брестський мир. Громадянська війна в Росії. Встановлення радянської влади в Україні, Закавказзі, Середній Азії, Сибіру, Далекому Сході. НЕП, утворення СРСР та утвердження в ньому тоталітарного більшовицькому режиму. Соціально-

економічні, політичні, та культурні перетворення в СРСР у 20-30-ті роки. Міжнародне становище та зовнішня політика СРСР в міжвоєнний період. Пакт Молотова-Рібентропа. СРСР у Другій світовій війні (1939-1945 рр.). СРСР після Другої світової війни. Й. Сталін: культ особи. Хрущовська «відлига» (1953-1964 рр.), її соціально-політичне й культурне значення. Радянська зовнішня політика. СРСР у 1960-80-і роки. Зовнішня політика СРСР. Горбачовська «перебудова», спроби реформування політичної й економічної системи соціалізму та «нове політичне мислення» в міжнародних відносинах. Загострення національної проблеми в СРСР, серпневий (1991 р.) путч та крах Радянської імперії. СНД та становлення незалежних держав на пострадянському просторі. Російська Федерація в боротьбі за збереження статусу великої держави. Зовнішня політика Росії у 90-х рр. ХХ ст. – перше десятиріччя ХХІ ст. Російсько-українські відносини. Відродження незалежності Польщі, утворення незалежної Чехословацької республіки, утворення об'єднаної південнослов'янської держави (Королівство сербів, хорватів і словенців, Югославія). Післявоєнне визначення кордонів: польське, чехословацьке та югославські питання на Паризькій мирній конференції. Особливості політичних систем та внутрішньополітичного розвитку слов'янських держав у міжвоєнний період. Зовнішня політика слов'янських держав у міжвоєнний період. Мюнхенська криза. Культура, наука і освіта східнослов'янських держав в міжвоєнні роки. Слов'янські країни в роки Другої світової війни. Окупаційний режим. Рух опору. Діяльність еміграційних урядів. Визволення слов'янських держав від фашизму. Соціально-економічні та політичні перетворення у перші післявоєнні роки («народна демократія», встановлення тоталітарних режимів, репресії). Виступи протесту проти тоталітарної системи у слов'янських країнах (Польща 1956 р., 1968 р., 1970 р., 1980-1981 рр.; «Працька весна» 1968 р.). Крах тоталітарних режимів у слов'янських країнах (прихід до влади «Солідарності» в Польщі, «Оксамитова революція» в Чехословаччині, крах режиму Т.Живкова в Болгарії). Розпад Югославської федерації,

проголошення незалежності Словенії, Хорватії, Македонії, Боснії та Герцеговини. Громадянська війна у колишній Югославії. Косовська криза 1999 р. Утворення незалежних Сербії та Чорногорії. Розпад Чехословацької федерації. Внутрішньополітичний, економічний та зовнішньополітичний розвиток слов'янських країн у 1990-2010-х рр. Євроатлантична інтеграція. Сучасне становище. Відносини з Україною.

Країни Азії та Африки у Новітній час.

Китай. Економічне і політичне становище Китаю наприкінці Першої світової війни. Революція 1925-1927 рр. у Китаї. Переворот Чан Кайші, гомінданівський режим. Японська агресія у Маньчжурії і початок антияпонської боротьби. Китай напередодні і у роки Другої світової війни. Громадянська війна 1946-1949 рр. Проголошення Китайської Народної республіки. Культ особи Мао Цзедуну і соціально-економічні експерименти. Боротьба за владу після смерті Мао Цзедуну і Чжоу Еньлая. Конституція 1982 р. Курс реформ Ден Сяопіна. Зовнішня політика КНР, тайванська проблема, гонконгське питання. Тибетська проблема. Японія. Внутрішньополітичний розвиток Японії. Зовнішня політика та фашизація режиму у міжвоєнний період. Поразка і капітуляція Японії у Другій світовій війні. Окупаційна політика США в Японії, проведення демократизації та демілітаризації країни. Конституції 1947 р. Японське «економічне диво». Внутрішня й зовнішня політика урядів ЛДП в 70-80-ті рр. Проблема «північних територій». Сучасне економічне становище та зовнішня політика Японії. Індія. Національно-визвольний рух в Індії у 1918-1922 рр. М. Ганді. Підйом демократичного і національного руху у 1928-1935 рр. Індія в роки Другої світової війни. Здобуття Індією незалежності, поділ країни на дві держави. Конституція Індії 1950 р. Курс Дж.Неру. Політика Індійського національного конгресу в 1960-80-ті рр. І.Ганді. Індо-пакистанські конфлікти. Тамільська проблема. Сучасне становище Індії та її зовнішня політика.

Туреччина. Крах Османської імперії. Кемалістська революція. Турецька республіка за правління К. Ататюрка. Туреччина напередодні і в роки Другої світової війни. Особливості післявоєнного розвитку Туреччини. Загострення політичної боротьби, воєнні перевороти. Ліберальні реформи 1980-х рр. Курдська проблема, зростання ісламського фундаменталізму. Зовнішня політика Туреччини. Сучасне становище Туреччини. Країни Південно-Східної Азії. Індокитай та Індонезія у міжвоєнний період та в роки Другої світової війни. Серпневі революції 1945 р. в Індокитаї та Індонезії. Створення Демократичної Республіки В'єтнам. Комуністичний режим Хо Ши Міна у В'єтнамі. Проголошення незалежності Республіки Індонезія. Правління Сухарто (1965-1998 рр.). Женевська нарада 1954 р. Американсько-в'єтнамська війна і утворення Соціалістичної Республіки В'єтнам. Об'єднання В'єтнаму, особливості політичного ладу, економічні реформи. Кхмерська модель комунізму в Камбоджі. «Камбоджийська проблема» та її вирішення. Філіппіни в роки правління Ф. Маркоса. Сучасне політичне та економічне становище в країнах регіону. Країни Середнього Сходу. Особливості розвитку країн і народів ісламської цивілізації в умовах ХХ століття. Післявоєнний Пакистан. Конституція 1956 р. і проголошення незалежності Пакистану. «Зелена революція» 60-х рр. Вибори 1970 р. і падіння влади військових. Діяльність уряду З.А. Бхутто. Військовий переворот 1977 р. у Пакистані. Політична боротьба в Пакистані у 1990-ті рр. та її зовнішня політика. Монархічний Афганістан до і після Другої світової війни. Афгано-пакистанські суперечки з пуштунського питання. Військовий переворот та проголошення Республіки Афганістан (1973 р.). Конституція 1977 р. Квітневий переворот в Афганістані 1978 р. Громадянська війна в Афганістані, військове втручання СРСР до неї (1979-1989 рр.) та її наслідки. Рух талібів в Афганістані та встановлення ними контролю над країною наприкінці 1990-х рр. Шахський режим в Ірані до і після Другої світової війни. «Біла революція» 60-х рр. та її наслідки. Ісламська революція в Ірані 1979 р. Аятола Р.М. Хомейні. Ірано-іракська війна. Скасування англійського

протекторату над Кувейтом. Проголошення незалежності Бахрейну та Катару. Здобуття незалежності Іраку (1932 р.). Ліквідація монархії (1958 р.). Військовий переворот 1968 р. в Іраку і встановлення влади Партії арабського соціалістичного відродження. Режим С. Хусейна в Ірані. Агресія проти Кувейту. Операція ООН «Буря в пустелі». Країни Близького Сходу. Палестинська проблема в ХХ ст. Міжнародне управління Палестиною після розвалу Османської імперії. Єврейська імміграція в повоєнні роки. Арабо-єврейські зіткнення 1929 р. Повстання арабів у 1936-1939 рр. Резолюція ООН про припинення англійського мандату в Палестині та її розділ. Утворення держави Ізраїль. Виникнення та поглиблення Близькосхідної кризи, арабо-ізраїльські війни. Кемп-Девідські угоди. Роль Єгипту в регіоні. «Вільні офіцери», липнева (1952 р.) революція в Єгипті. Єгипет за часів президента Г.А. Насера (1956-1970 рр.). Внутрішня і зовнішня політика А. Садата (1970-1981 рр.) та Х. Мубарака. Сирійська Арабська Республіка. Сирія за часів президента Х. Асада. Конституція 1973 р. Йорданія за часів правління короля Хусейна бен Талала (1952-1999 рр.). Ліванська Республіка. Громадянська війна 1975 р. та її наслідки. Специфіка післявоєнного розвитку монархій Аравійського півострова.

Україна у Новітній час (перша половина ХХ ст.).

Українська національна революція 1917-1920 рр. Боротьба за відродження державності України. Лютнева революція в Росії та її вплив на Україну. Українська Центральна Рада, її соціальна база, партійний склад, програма. Аграрні проблеми в Універсалах Центральної Ради. Боротьба політичних сил за владу в Україні. Гетьманат Скоропадського. Аграрне питання в діяльності гетьманського уряду. Утворення Директорії, її склад, соціальна база, політика. Революційні події 1918 року на західноукраїнських землях. Утворення Західноукраїнської Народної Республіки. Акт злуки УНР та ЗУНР 22 січня 1919 року. Відновлення радянської влади в Україні в 1919 році. Введення політики "воєнного комунізму". Радянсько-польська війна.

Ризький мирний договір 1921 року. Втрата Україною національної державності. Причини поразки та основні уроки української національно-демократичної революції 1917-1920 рр. Економічний та соціально-політичний стан України в 20-30-х роках ХХ століття. Радянська Україна в новій системі міжнародних відносин. Суспільно-політичне життя на Україні в 20-ті роки. Соціально-економічна і політична криза початку 20-х років. Суть та мета НЕПу, особливості його здійснення в Україні. Відмова від нової економічної політики. Курс на форсовану індустріалізацію та його наслідки. Українське село наприкінці 20-х років. Поворот до суцільної колективізації та її згубні наслідки. Сільське господарство України напередодні другої світової війни. Національно-державне будівництво в Україні. Політика українізації, її особливості і наслідки, досягнення і прорахунки. Утвердження сталінського тоталітарного режиму в Україні. Західноукраїнські землі в 20-30-х роках. Політичні процеси кінця 20-початку 30х рр. Репресоване відродження. Друга світова війна. Україна в роки Другої світової війни (1939-1945 рр.). Українське питання в міжнародній політиці напередодні та на початку Другої світової війни. Початок Великої Вітчизняної війни. Оборонні бої радянських військ в Україні. Причини поразок і катастроф Червоної армії. Мобілізація сил народу на відсіч німецько-фашистським загарбникам. Німецько-фашистський окупаційний режим в Україні. Боротьба в тилу ворога. Утворення радянського підпілля і початок партизанського руху. Діяльність ОУН-УПА. Визволення українських земель від нацизму. Завершення історичного процесу об'єднання всіх українських земель в єдиній українській державі. Внесок українського народу в розгром нацистської Німеччини та її сателітів. Втрати України в Другій світовій війні.

Україна у Новітній час (друга половина ХХ – початок ХХІ ст.)

Україна в роки відбудови і подальшого розвитку народного господарства (1945-1950 рр.). Об'єктивні та суб'єктивні труднощі переходу до мирного будівництва. Зміни в політичній системі України в умовах переходу

від війни до миру. Відбудова народного господарства й особливості соціальної політики. Труднощі відбудови сільського господарства. Голод 1946-1947 рр. Соціально-економічні та культурні перетворення в західних областях України. Перші кроки щодо подолання культу особи після смерті Йосипа Сталіна. Соціально-економічні та політичні процеси в Україні в другій Половині 50-х – середині 80-х років. Хрущовська "відлига", її характер в Україні. Економічні реформи М. С. Хрущова, їх суперечливий і непослідовний характер, загальна спрямованість і значення. Соціальні програми М. С. Хрущова. Заходи щодо вдосконалення управління і модернізації промисловості. Спроби подолання кризи в сільському господарстві. Участь України в освоєнні східних регіонів СРСР і цілинних земель. Поява дисидентів в Україні. Переміни в кремлівському керівництві у жовтні 1964 р. та їх наслідки для України. Реформи середини 60-х років, причини їх згорання. Дальше обмеження прав України. Україна в єдиному народногосподарському комплексі СРСР. Політичні репресії 60-70-х років. Посилення реакції в духовному житті. Розгортання правозахисного і дисидентського руху. Загострення гальмівних процесів у соціально-економічному та суспільно-політичному розвитку України. Поглиблення кризи тоталітаризму в СРСР і проголошення незалежності України (1985-1991 рр.). Спроби М. С. Горбачова реформувати суспільство на шляху прискорення, перебудови, гласності та Україна. Національне пробудження українського народу. Спроба серпневого (1991 р.) перевороту в Москві та його наслідки для України. Загальноукраїнський референдум 1 грудня 1991 р. і вибори Президента України. Л. М. Кравчук – Президент України. Денонсація Договору 1922 р. про утворення СРСР. Угода про Співдружність незалежних держав. Затвердження державної символіки України. Україна в умовах розбудови незалежності. Створення правової бази розвитку України як демократичної держави. Прийняття Верховною Радою України нормативних актів для реформування економіки на шляху підприємництва, переходу до ринкових відносин, приватизації, їх суперечливий характер.

Пошуки шляхів виходу з кризи і соціального захисту населення. Кримська автономія. Формування багатопартійності в Україні. Класифікація політичних партій і об'єднань. Прийняття Конституції України. «Помаранчева революція». «Революція гідності». Анексія Росією Криму та АТО. Повномасштабне російське вторгнення в Україну у 2022 р.

ЛІТЕРАТУРА

1. Віднянський С.В. Європейський вибір України та імперативи європейської інтеграції // Науковий вісник Дипломатичної академії України. – К., 2003. – Вип. 9. – С. 18-31.
2. Всемирная история / Под ред. Г.Б. Поляка, А.Н. Марковой. – 3-е изд., перераб. и доп. – М., 2013.
3. Головченко В., Кравчук О. Країнознавство: Азія, Африка, Латинська Америка, Австралія і Океанія: Навчальний посібник. – К., 2006.
4. Гроссман Ю.М., Лісовий І.А. Історія стародавнього світу: Практикум. –
5. Львів, 1985.
6. Даниленко В.М., Кокін С.А. Всесвітня історія. Хронологія основних подій. – К., 1997.
7. Дейвіс Н. Європа: Історія / Пер. з англ. П.Таращук, О.Коваленко. – К., 2001.
8. Елинек Я. Большой иллюстративный атлас первобытного человека. – Прага: Артия, 1982.
9. Іваницька О.П. Зовнішня політика країн Західної Європи та Північної
10. Америки у постбіполярний період: Навчальний посібник. – К., 2012.
11. Історія західних та південних слов'ян: ХХ століття / Є.П.Пугач та ін. – Харків, 1998.
12. Історія південних і західних слов'ян: Підручник. – К., 1987.
13. Історія світової культури: навч. посібник. – К., 1994.
14. Історія Центрально-Східної Європи / За ред. Л. Зашкільняка. – Львів, 2001.
15. Кириченко В.П. Нова історія країн Азії, Африки та Латинської Америки. – К., 2002.
16. Козицький А.М. Новітня історія країн Азії та Африки (1918-1999 рр.). Курс лекцій. – Львів, 2000.
17. Крижанівський О.П. Історія стародавнього Сходу. – К., 1996.

18. Крип'якевич І. Всесвітня історія. Т.1-3. – К., 1995.
19. Орлова Т.В. Всесвітня історія. Історія цивілізацій: Навч. посібник. – К., 2012.
20. Орлова Т.В. Історія нових незалежних держав. Навч. посібник. – К., 2010.
21. Орлова Т.В. Сучасна політична історія країн світу. – К., 2012.
22. Рубель В.А. Історія середньовічного Сходу: Курс лекцій. – К., 1997.
23. Сегеда С. Основи антропології. – К.: Либідь, 1995.
24. Сич О. Історія західного суспільства в міжвоєнний період (1919-1939 рр.). – Чернівці, 2008.
25. Станко В.Н., Гладких М.І., Сегеда С.П. Історія первісного суспільства. – К.: Либідь, 1999.
26. Яровий В.І. Історія західних і південних слов'ян у ХХ столітті. Курс лекцій. – К., 1996.
27. Яровий В.І. Новітня історія країн Східної Європи. 40-ві – 90-ті роки 20 ст. Курс лекцій. – К., 1997.